

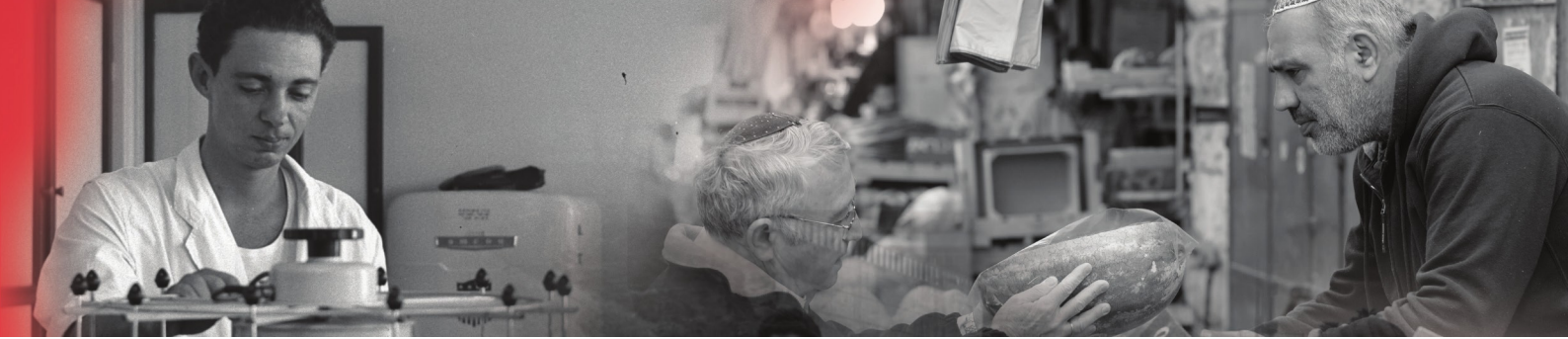

יחידה חמישית

הברת מופת - הזון הברתי-כלכלי

2 מערכים

3 שיעורים

מבוא ליחידה

השאיפה היסודית של התנועה הציונית, עד לקום המדינה, הייתה להקים בית לאומי לעם היהודי. אולם לשאיפה הציונית נלוו לעיתים גם תקוות שהמדינה החדשה שתוקם, תהיה מדינת מופת ודוגמה לכל העמים. התשובות לשאלה כיצד יש לבנות חברה טובה יותר, היו מגוונות ושונות. חלק מן ההוגים הציונים התמקדו במאפיינים היהודיים של המדינה. הוגים ציונים אחרים הדגישו דווקא את הפן החברתי-כלכלי כחלק מהאידיאולוגיה הציונית. מולם התייצבו מנהיגים ציונים, שטענו כי הציונות צריכה לשאוף אך ורק לפתרון מדיני, ולא לפעול למען השגות מטרות משניות ונלוות, שאינן הליבה של הרעיון הציוני.

זרם גדול ומרכזי בתנועה הציונית דגל בסוציאליזם. הציונות הסוציאליסטית זיהתה בשיבת עם ישראל לארצו הזדמנות פז להגשים את החזון הסוציאליסטי, של חברה שוויונית אשר במרכזה בני מעמד הפועלים. בני הציונות הסוציאליסטית, שהייתה להם השפעה רבה על בניין הארץ (באמצעות הקמת קיבוצים, מושבים ומושבי עובדים) היו בסופו של דבר מנהיגי המדינה בראשיתה. עם קום המדינה, מנהיגים אלו, כגון דוד בן גוריון, אף עיצבו את אופיה של הכלכלה הישראלית, אשר הייתה מושתתת על עקרונות של פיקוח ממשלתי, הלאמה ומעורבות גבוהה של המדינה בכלכלה. לעומת זאת, הזרם הרוויזיוניסטי תמך ביצירת כלכלה חופשית, ליברלית, שבמרכזה האדם החופשי, בחירותיו ויכולותיו. זאב ז'בוטינסקי הניח את היסודות לתפיסת עולם זו, ותלמידיו המשיכו את דרכו. בסופו של דבר, כאשר הוצבו בעמדות השפעה בהנהגה הישראלית, השפיעה תפיסתם על הכלכלה בת ימינו.

יחידה זו תעסוק ביחס בין שני החזונות החברתיים-כלכליים הללו. המשחק שבו יתנסו התלמידים במהלך השיעור יסייע להם להבין את השלכותיהם של החזונות השונים על מדינת ישראל ועל החברה.

מבנה היחידה

- מערך א': משחק מונופול חברתי (שני שיעורים מחוברים)
- מערך ב': סוציאליזם וליברליזם כלכלי בקרב הוגי הציונות (שיעור אחד)

מטרות

- היכרות עם הגישות הטוענות כי מטרת הציונות היא לבנות חברה מופת מבחינה כלכלית-חברתית
- היכרות עם המושגים 'ליברליזם כלכלי', 'סוציאליזם' ונגזרותיהם
- יצירת דיון סביב החזונות הכלכליים-החברתיים השונים הקיימים במרחב הציבורי בישראל

מטרות משנה

- התלמידים ידונו בדילמות חברתיות-כלכליות שונות ויכריעו ביניהן
- התלמידים יבינו את האופן בו כל חזון חברתי-כלכלי בא לידי ביטוי מבחינה מעשית במרחב הציבורי
- התלמידים ילמדו טקסטים של הוגים ציונים העוסקים בשאלות של חברה וכלכלה

השאלות שבהן נעסוק ביחידה

- מהם הסוציאליזם והליברליזם הכלכלי?
- איזה חזון כלכלי ייעדו ראשי הציונות לחברת המופת שתוקם במדינת ישראל?
- מהן ההשלכות של כל אידיאולוגיה כלכלית על החלשים ועל החזקים בחברה?
- האם עלינו להיות בעלי חזון חברתי-כלכלי? אם כן, מהו חלקנו בעיצובה של חברת מופת?

שיעור 1 | 2

מערך א'

יחידה 5

משחק מונופול חברתי

רציונל

למשחק המונופול ועיבודו מוקדשים שני שיעורים מחוברים. מטרתו של השיעור הראשון היא לחוות חוויה של משחק חברתי-כלכלי. השיעור השני עוסק בעיבוד החוויה להבנה של החוקים הסוציאליסטיים מול חוקי הליברליזם הכלכלי.

מטרה

- היכרות חווייתית-משחקית עם אידיאולוגיות כלכליות שונות

עזרים

- ✓ כללי משחק המונופול החברתי (נספח א')
- ✓ ערכת משחק המונופול החברתי (נספח ב')
- ✓ כרטיסיית דמויות (נספח ג')
- ✓ כרטיסיות חוקים כלכליים (נספח ד')
- ✓ הגדרות (נספח ה')
- ✓ שתי קוביות משחק (על המורה להביא)

מהלך השיעור

- ✓ שלב א': משחק מונופול חברתי
- ✓ שלב ב': דיון בהצעות חוק
- ✓ שלב ג': שיתוף החוויה

שלב א': משחק מונופול חברתי

המורה מחלק את הכיתה לחמש עד שש קבוצות, כאשר בכל קבוצה לפחות שישה תלמידים כמספר הדמויות (בנספח ב'). המורה מחלק לכל קבוצה את כללי משחק המונופול החברתי (נספח א') ואת ערכת המשחק (נספח ב').

שלב ב': דיון בהצעות חוק

במהלך המשחק מופיעות הצעות חוק (נספח ד'). הצעות חוק סוציאליסטיות והצעות חוק ליברליות-כלכליות.

התלמידים יקבלו את כרטיסיות החוקים וידונו בשאלה האם לשלב את הצעות הללו או לא, ויחליטו באמצעות הצבעה דמוקרטית.

יש לשים לב למתח בין האינטרסים השונים של חברי הקבוצה הנובעים מתוך מצבם הנתון במשחק.

שלב ג': שיתוף החוויה

הערה למורה:

יש לשים לב שהמשחק הוא הדמיה של מציאות לאור עקרונות סוציאליסטיים ועקרונות ליברליים, אבל הוא לא לגמרי משקף מציאות (למשל, מידת הניידות ממצב כלכלי אחד לאחר לא משוקפת לגמרי). הרעיון הוא לא ליצור נגדנות (אנטגוניזם) או לפאר גישה אחת על פני אחרת אלא לתת תחושה חווייתית לכל תפיסת עולם - מה הרווח בה ומה ההפסד בה. לכן חשוב ליצור איזון אם דעות התלמידים נמשכות לאידיאולוגיה אחת על פני רעותה.

המורה מבקש מהתלמידים לשתף באופן ראשוני ואישי:

- שתפו בחוויה שלכם מהמשחק. ממה נהניתם? מה היה לכם קשה?
- האם המעמד הכלכלי של הדמות שגילמתם במשחק, השפיע על חוויית המשחק?
- האם התחרות ביניכם לבין שאר החברים התעצמה או פחתה? האם נוספו לה חוויות או רגשות נוספים?
- האם המשחק משקף את המציאות בעיניכם? במה הוא לא לגמרי משקף את המציאות?

משימה לבית:

- חשבו על תוספת אחת למשחק שתפקידה להפוך את המשחק למשקף יותר את המציאות שאתם מכירים. מה הייתם מוסיפים?
- אם הייתם צריכים להוריד מהמשחק משהו כדי להפכו לאמיתי יותר - מה הייתם מורידים?

מהלך השיעור

- ✓ שלב א': שיתוף של חוויית החקיקה במהלך המשחק
- ✓ שלב ב': סוציאליזם וליברליזם כלכלי
- ✓ שלב ג': חוקים של סוציאליזם ושל ליברליזם כלכלי

שלב א': שיתוף של חוויית החקיקה במהלך המשחק

המורה מברר עם הקבוצות השונות איך הייתה עבורם חוויית החקיקה:

- איך הייתה עבורכם חוויית החקיקה בקבוצות?
- אילו חוקים עברו בקלות בלי ויכוח ואילו חוקים לא?
- מי התנגד, למה התנגד ומדוע?
- עם אילו חוקים התמודדתם? אילו חוקים העברתם ואילו דחיתם?
- מה היה הקושי עם החוקים השונים?
- בין אילו אינטרסים מנוגדים תפקדו החוקים השונים?

שלב ב': סוציאליזם וליברליזם כלכלי

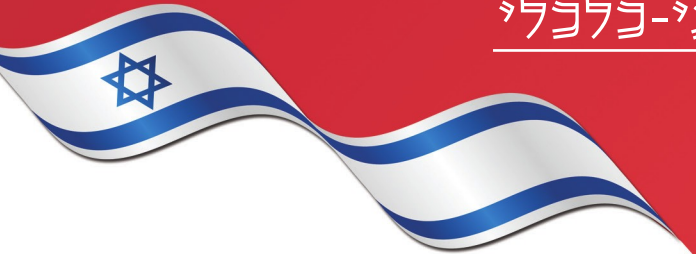
המורה קורא ביחד עם התלמידים את ההגדרות של סוציאליזם וליברליזם כלכלי (נספח ה').

- אילו מאפיינים במדינת ישראל הם מאפיינים סוציאליסטיים (הדוגלים בשוויון כלכלי) ואילו מאפיינים הם ליברליסטיים-כלכליים (הדוגלים בחירות, תחרות וכלכלה חופשית)?

שלב ג': מיפוי החוקים

המורה מצייר את הטבלה הזאת על הלוח ומבקש מהתלמידים לסייע לו למלא אותה בהצעות חוק שעלו במהלך המשחק:

חוקי ליברליזם כלכלי	חוקים סוציאליסטיים

המורה שואל את התלמידים:

- אילו חוקים קיבלתם במהלך המשחק ועל אילו חוקים ויתרתם?
- אילו חוקים סייעו לכם להרוויח יותר כסף?
- האם החלטתם לסייע לשחקנים במהלך המשחק? מדוע?
- האם השחקנים "העשירים" תמכו בחוקים אחרים מאשר השחקנים "העניים"?
- אילו חוקים, מבין החוקים שהוצעו לכם, קיימים היום במדינת ישראל?
- האם אתם תומכים בחוקים אלו או לא? מדוע?

משימה לבית:

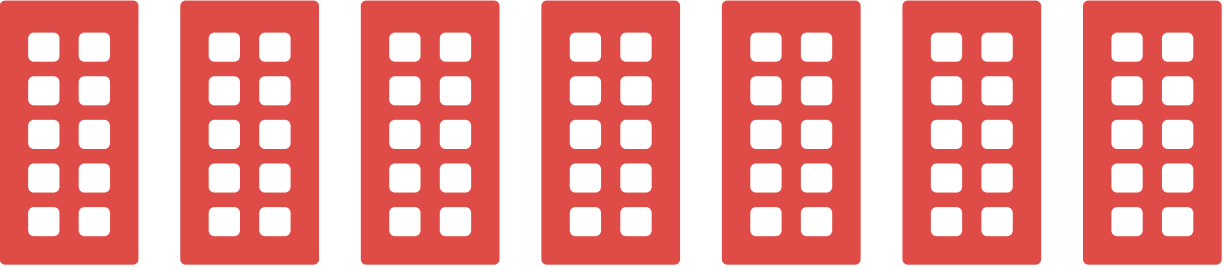
נסחו לפחות שלושה נימוקים בעד כל גישה אידיאולוגית: סוציאליזם וליברליזם-כלכלי.

כללי משחק המונופול החברתי

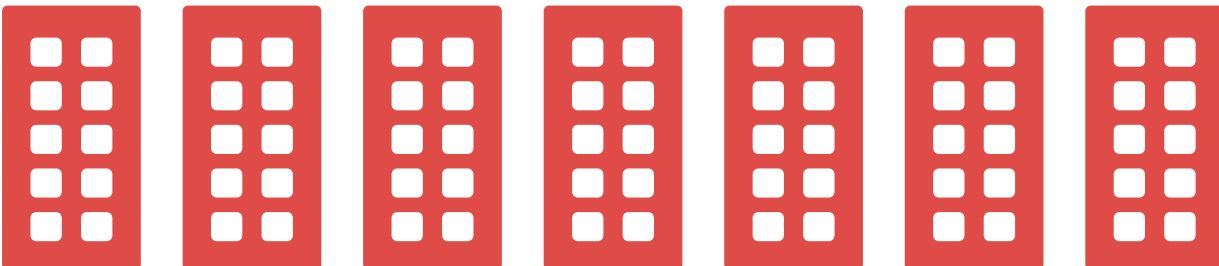
מונופול הוא משחק לוח המבוסס על עולם העסקים, ומטרתו להשיג שליטה (מונופול) על שטחי לוח המשחק באמצעות מהלכי קניית נדל"ן ומכירתו. המשחק משוחק תוך כדי הדמיה של מהלכים עסקיים, כשהשחקנים קונים ומוכרים נכסים ובונים מלונות ובתיים. המנצח במשחק הוא השחקן שצובר את הרכוש הרב ביותר בנדל"ן ובמזומן.

- הלוח מורכב ממשבצות שמקיפות אותו. המשבצות מייצגות רחובות, קווי רכבת, תשתיות שונות ומשבצות מיוחדות כגון "דרך צלחה", "כלא", "חניה" ו"לך לכלא".
- הרחובות מסודרים בקבוצות של שלושה רחובות בקבוצה. כל קבוצה מייצגת עיר ולכל עיר צבע משלה.
- כל שחקן בתורו מטיל קובייה או זוג קוביות ומתקדם לפי תוצאת הקובייה לכיוון קבוע.
- אם שחקן נוחת על משבצת המייצגת רחוב או קו-רכבת, הוא יכול לקנות אותו על פי עלות הרכוש הרשומה על גבי הלוח, אלא אם כן נקנה נכס זה על ידי שחקן אחר. במקרה זה יכול השחקן להציע לבעל הנכס לקנות אותו ממנו.
- רכישת נכס תסומן בכתיבת שם דמות השחקן הרוכש על הלוח.
- אם השחקן נוחת על נכס השייך לשחקן אחר - עליו לשלם לו מחצית מסכום שווי הנכס. לדוגמה - במידה ושחקן נחת על משבצת רחוב אשר שווי 600 ש"ח, ויש עליו בית ששווי 400 ש"ח, עליו לשלם לבעל הנכס 500 ש"ח.
- שחקן שברשותו כל הרחובות בעיר מסוימת רשאי לבנות על רחובות אלו בית אחד בכל דריכה. מחיר בניית בית - 400 ש"ח. לאחר בניית בתים בכל רחובות העיר, יכול בעל העיר להוסיף ולבנות בעירו מלון בעלות 800 ש"ח. כספי הבנייה ישולמו לבנק.
- שחקן שברשותו כל קווי הרכבת רשאי להחליט מה עלות כרטיס הנסיעה ברכבת. לדוגמה: שחקן נחת על משבצת הרכבת, עליו לשלם לבעל הנכס מחצית מהסכום, הינו: 200 ש"ח. במידה וכל תחנות הרכבת שייכות לשחקן אחד, באפשרותו לקבוע כי מחיר הכרטיס הוא למשל: 100 ש"ח, ואז השחקן שנחת על המשבצת חייב לשלם לו 300 ש"ח או לשלם רק 200 ש"ח ולהמתין תור.
- בכל פעם שחולפים או נוחתים על משבצת הפתיחה, מקבלת כל דמות משכורת בהתאם לרשום בכרטיס הדמות שלה.
- אם שחקן נוחת על משבצת "הצעת חוק", עליו להרים את הצעת החוק שבחפיסה, להקריאה, ואז על המשתתפים לערוך הצבעה דמוקרטית - אם לקבל או לדחות את החוק. אם קיבלו את החוק, עליהם להישמע לו מעתה ועד סוף המשחק.
- אם דורכים על משבצת "לך לכלא" או שהשחקן נחת על הכלא עצמו - נכנסים לכלא למהלך תור אחד. ניתן לעבור דרך הכלא במעבר חופשי במידה ומשבצת הנחיתה אינה בכלא עצמו.

	ט"ו, 008 לז"ט, ט"ו	לטו טעט 	ט"ו, 008 וט, 008	ט"ו, 008 ט, 008	ט"ו, 008 ט, 008 	
	ט"ו, 008		ט"ו, 008	ט"ו, 008		
					רמת גן	רח' דונה גרציה 900 ש"ח
					חוק הצעת 	
					רמת גן	רח' ביאליק 900 ש"ח
					רמת גן	דרך בגין 900 ש"ח
						

					הרכבת הקלה 400 ש"ח	
					ירושלים	רח' משה שרת 700 ש"ח
					ירושלים	רח' הרב אלקלעי 700 ש"ח
					הצעת חוק	
					ירושלים	רח' דובנוב 700 ש"ח
					לך לכלוא!	
	חיפה	הצעת חוק	חיפה	חיפה	מעבר חופשי	
	רח' רחל ינאית 600 ש"ח		רח' סירקין 600 ש"ח	רח' גולדה מאיר 600 ש"ח		

רכבת העמק 400 ש"ח						
הצעת חוק						
אילת	רח' בן גוריון 500 ש"ח					
הצעת חוק						
אילת	רח' ז'בוטינסקי 500 ש"ח					
דרך עלחה						
תל אביב	תל אביב	מס מותרות שלם 1,000 ש"ח	תל אביב	הצעת חוק	רכבת אפון 400 ש"ח	
רח' דיזינגוף 2,000 ש"ח	רח' בוגרשוב 2,000 ש"ח					

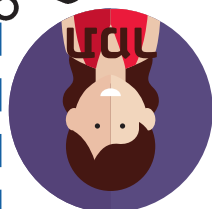

יעקב מובטל

סכום התחלתי: 500 ₪

משכורת: אין

תמר עובדת סוציאלית

סכום התחלתי: 500 ₪

משכורת: 200 ₪

יוסי מורה

סכום התחלתי: 500 ₪

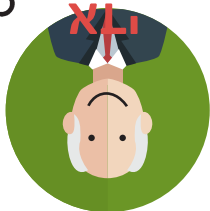
משכורת: 300 ₪

דנה אדריכלית

סכום התחלת: 700 ₪

משכורת: 400 ₪

אדי קבלן

סכום התחלת: 2000 ₪

משכורת: 1000 ₪

שוקי בעלים של בנק

סכום התחלת: 4000 ₪

משכורת: 2000 ₪

חוקים סוציאליסטיים

הכנסת ה-20

הצעת חוק - ביטוח לאומי

על מנת לצמצם את הפערים בין עשירים לעניים תוקם קופת ביטוח לאומי. כל שחקן המצוי מעל לקו העוני, יפריש 10% ממשכורתו בעת קבלת המשכורת. השחקנים המצויים מתחת לקו העוני, לא יצטרכו להפריש ממשכורתם, והם יזכו לקבל תוספת של 50% במשכורתם בכל פעם שיקבלו משכורת.

קו העוני = משכורת של 500 ₪ ומטה

שאלות מנחות:

- האם לדעתכם מוטלת על המשתתפים במשחק האחריות לסייע לחלשים?
- האם הישארותו של יעקב במשחק עשויה לסייע למשתתפים האחרים בהמשך?
- האם ראוי לקבוע שככל שיש למשתתף יותר כסף, כך הוא צריך לשלם יותר?

הכנסת ה-20

הצעת חוק - הלאמת הרכבת

חברת הרכבות תולאם ותהפוך לחלק מהרכוש המשותף של כל השחקנים. אם אחד מהשחקנים הוא בעל הרכבות, עליו למכור את נכסיו למדינה במחצית מסכום שווים. תעריף הנסיעה, כאשר תדרכו על אחת הרכבות, יופחת משמעותית ויעמוד על סכום סמלי של 50 ₪.

שאלות לדין:

- האם וכיצד הלאמת חברת הרכבות עשויה לסייע לשחקנים?
- האם הוגן לדרוש ממשתתף שקנה את הרכבות לוותר עליהן לטובת הכלל?

הכנסת ה-20

הצעת חוק - קביעת דמי המעבר בנכס

בהגיעו לנקודת ההתחלה - כל שחקן רשאי לקבוע מהם דמי המעבר שהוא גובה על נכסיו. עליו לכתוב זאת על גבי כל נכס שהוא מחזיק בו.

במקרה ששחקן עובר בנכס שאינו שלו - הוא רשאי לשלם לבעל הנכס, או לבעל הנכס המקביל הקרוב ביותר - במידה ודמי המעבר שלו זולים יותר.

בכל פעם ששחקן מגיע לנקודת ההתחלה הוא רשאי לשנות את דמי המעבר שהוא גובה על נכסיו.

שאלות לדין:

- האם לדעתכם שיטה זו יעילה למשחק ולשחקנים או פוגעת בהם?
- מהם היתרונות ומהם החסרונות בשיטה זו?

הכנסת ה-20

הצעת חוק - הקמת מפעלים על מגרשי חניה

שחקן שנחת על מגרש החניה יוכל להחליט להפוך את המקום למפעל תמורת 1,000 ₪. בכל פעם ששחקן אחר עובר במקום, הוא יכול להחליט לעבוד במפעל, כלומר לוותר על התור הבא שלו, להישאר על אותה משבצת ולקבל בכל סיבוב משחק 300 ₪ מהבנק. על כל שחקן שנשאר במפעל, הבעלים של המפעל מקבל 600 ₪ לכל סיבוב משחק.

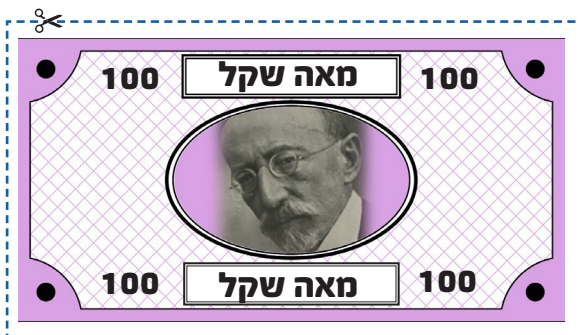
שאלות לדין:

- מדוע ששחקן יהיה מעוניין לבנות את המפעל?
- האם בניית המפעל עשויה לסייע לשחקנים אחרים במשחק?

הגדרות

סוציאליזם

מתוך תפיסה המאמינה כי לחברה יש אחריות על היחידים שחיים בה, הסוציאליזם גורס כי יש להשתמש בחלק מרכוש הכלל על מנת לצמצם את הפערים החברתיים. הערך המרכזי העומד בבסיס תפיסה זו הוא השוויון, שצריך לחול על אזרחי המדינה ללא קשר ליכולתם הכלכלית.

במדינות בעלות נטייה סוציאליסטית או סוציאל-דמוקרטית זכאים כל האזרחים לזכויות כגון ביטוח בריאות, דמי אבטלה וקצבאות סעד לאוכלוסיות חלשות כמו נכים וקשישים. בד בבד כל האזרחים מחויבים להפריש מיסים למדינה כדי לתמוך בזכויות אלו.

ליברליזם כלכלי

תפיסה זו רואה בחירות האדם ובזכות הקניין שלו ערך עליון, ולכן קוראת לאפשר כלכלה חופשית - שבה ייגבו פחות מיסים ויהיו מעט הגבלות של המדינה.

תפיסת הליברליזם הכלכלי טוענת כי בעלי ההון חופשיים לנצל את רכושם ולהשקיע אותו כרצונם כדי להפיק ממנו רווח; מעודדת תחרות חופשית וצבירת הון; וקוראת לצמצום ההתערבות של המדינה בחיי הכלכלה. הערך המרכזי בבסיס תפיסה זו הוא ערך החירות, ובשם ערך זה נטען כי יש לאפשר לכל אחד להרוויח את לחמו ולהשתמש ביכולותיו ובכישוריו למען עצמו, עם כמה שפחות הגבלות.

חברת מופת - סוציאליזם מול ליברליזם כלכלי

רציונל

לאחר עיון בדבריו של הרצל על חברת המופת, יקראו התלמידים טקסטים של הוגים ציונים המבטאים תפיסות חברתיות-כלכליות שונות, ישוו ביניהם ויבחנו את היחס בין הערכים העומדים בבסיס כל אחת מהתפיסות: ערך השוויון, אשר נמצא במוקד תפיסת העולם הסוציאליסטית; ערך החירות שבמרכז תפיסת הליברליזם הכלכלי.

מטרה

- בירור עמדות ביחס לחברת המופת של הרצל וכיצד עליה להראות, האם לשיטתו של דוד בן גוריון (סוציאליזם) או לשיטתו של ז'בוטינסקי (ליברליזם כלכלי)?

עזרים

- ✓ דף מקורות (נספח א')

מהלך המשחק

- ✓ שלב א': חברת המופת - החזון של הרצל
- ✓ שלב ב': בן גוריון מול ז'בוטינסקי
- ✓ שלב ג': דיון
- ✓ שלב ד': סיכום

שלב א': חברת מופת - החזון של הרצל

המורה קורא עם התלמידים את המקור המתאר את מטרת הציונות על פי הרצל מתוך דף המקורות (נספח א').
המורה מסביר לתלמידים כי הרצל והוגים ציונים אחרים שאפו לייסד חברת מופת שבה שוררת "שלמות מוסרית".
המורה כותב על הלוח את המילים "שלמות מוסרית" ושואל:

- מהי לדעתכם כוונתו של הרצל במילים אלו?
- האם השלמות המוסרית שהרצל קיווה לה הושגה במדינת ישראל היום? אם לא, מה צריך עוד לעשות כדי להשיגה?
- כיצד יכולה כל אחת מהתפיסות הכלכליות-חברתיות עליהן למדתם, לקדם מצב של שלמות מוסרית?
- האם בעקבות השיעור נחשפתם לרעיונות מעשיים שניתן ליישם כדי לבנות חברה צודקת? אילו רעיונות?

שלב ב': בן גוריון מול ז'בוטינסקי

המורה מנחה את התלמידים לקרוא את המקורות בדף ולענות על השאלות המובאות בו. התלמידים יכולים ללמוד אותם באותה קבוצה שבה שיחקו את משחק המונופול, או לחלופין אפשר לחלק אותם לחברות.

שלב ג': דיון

המורה עורך דיון סביב השאלות:

- מהו המסר של כל אחד מההוגים?
- איזו עמדה הכי שכנעה אתכם? נמקו.

שלב ד': סיכום

המורה שואל שתי שאלות לסיכום:

- האם אנחנו יכולים לפסוק לגבי חברת המופת האם היא סוציאליסטית או ליברליסטית-כלכלית?
- אולי שילוב של שתי הגישות? באיזה אופן?

המורה מסכם: הרצל מגדיר את המטרה של הציונות כשאיפה אין-סופית לחברת מופת מבחינה מוסרית ורוחנית. עם זה, הקטע אינו מתאר כיצד יש להגשים את החזון הציוני, ולכן הוא מותיר לנו מקום לפרשנות אישית, למושג "חברת מופת". חשוב שנבין כי אמנם הדרך אל הגשמת החזון עוד ארוכה, אך כפי שראינו בשיעור - ישנן שיטות וגישות מגוונות שיכולות להוביל לחברה צודקת ומוסרית יותר כבר עכשיו.

המורה מקריא את דבריו של מנחם בגין, ראש הממשלה השישי של מדינת ישראל ושואל: האם בגין מצליח לקפל את שתי הקצוות בשיטה זו? האם לדעתכם היא אפשרית?

"יש שני טיפוסים של מדינות. את האחת אפשר לקרוא: 'המדינה המפקירה', את השנייה - 'המדינה המעבידה'. מהי 'מדינה מפקירה'? סימן ההיכר שלה הוא בעיקר חברתי... מדינה המפקירה את המוני אזרחיה ותושביה לקיום לא קיום, לרעב, או לאבטלה, או לשניהם גם יחד. מדינה מעבידה מהי? סימן ההיכר שלה הוא גם מדיני וגם חברתי. החירות בה מתה. המדינה נוטלת מידי אזרחיה את כל מקורות הפרנסה ומרכזת אותם בידיה... את המדינה, שתעלה מנסיון התנגשות הקצוות, מיסורי המדינות המפקירות והמעבידות כאחת, אפשר יהיה אולי לכנות בשם 'המדינה הסומכת'... משמעות כפולה לפועל 'לסמוך'. אפשר 'לסמוך על'... ואפשר 'לסמוך את'... המדינה בה החרות והצדק צועדים יחדיו, אינה מעבידה את אזרחיה... היא סומכת עליהם, על יוזמתם, על תבונתם, על יושרם, על כושר היצירה שלהם. אך היא אינה מפקירה את אזרחיה. היא סומכת אותם. היא דואגת לכך, שכל אזרח ותושב, הכשר לעבודה, יקבלנה; שכל העובד יזכה כפרי עבודתו, בקיום הוגן לו ולבני ביתו; ושכל מי שאינו אשם בביטולו מן העבודה, וכל מי שאינו מסוגל לעבוד, לא יושלך ולא יפול. זהו הליברליזם האמיתי. ואלה ההבדלים." (מנחם בגין, עיתון 'חירות', 17 בינואר 1958)

משימה לבית:

נסחו שלוש הצעות חוק חדשות המקדמות חברת מופת. כתבו ליד כל הצעה על איזו גישה אידיאולוגית היא מתבססת (סוציאליזם, ליברליזם).

דף מקורות

חברת מופת - סוציאליסטית או ליברל-כלכלית?

"קראתי פעם לצינות אידיאל אין-סופי, ואני מאמין באמת כי גם לאחר השגת ארצנו, ארץ ישראל לא תחדל מלהיות אידיאל. כי בצינות כפי שאני מבין אותה, כלולה לא רק השאיפה אל חברת ארץ מובטחת כחוק בשביל עמנו האומלל, אלא גם השאיפה לשלמות מוסרית ורוחנית."

(בנימין זאב הרצל)

סוציאליזם:

"עבודה להמונים יהודים, האחזתם בקרקע המולדת, הבראת חייהם הכלכליים, הגופניים והרוחניים, התעלותם החברתית והתרבותית, התערוצתם בארץ כאזרחים חופשיים ושווי-זכויות, עמידתם ברשות עצמם בכל המובנים - עיקרי הצינות אלה הם כולם בקו הצרכים והשאיפות של מעמד הפועלים..."

מעמד הפועלים אינו מעוניין בקיום מעמדות. אחדות האומה - אחדות אמיתית הבנויה על שוויון וחברות אינטרסים - היא שאיפתו הסוציאליסטית ומגמת מלחמתו ההיסטורית. כל קיפוח וניצול פוגע בו ראשונה, ומלחמתו המעמדית היא מלחמת הצדק."

(דוד בן גוריון, מתוך: 'המשבר בצינות ותנועת הפועלים').

שאלות:

- מהם עיקרי הצינות לפי טקסט זה, המשותפים למעמד הפועלים?
- האם להבנתכם עיקרי הצינות ניתנים למימוש מוחלט או למימוש נשאף, על פי בן גוריון?
- על מה בנויה אחדות האומה על פי קטע זה?
- מי לדעתכם עשוי שלא להיות חלק מהשוויון שמציע בן גוריון?
- מה יכולים להיות היתרונות והחסרונות בביטול המעמדות ובשוויון שאליו חותר בן גוריון?

ליברליזם כלכלי:

"בשם סדר 'סוציאליסטי' מבינים אנו שיטה כזאת, אשר אחת ולעולם תסדר את כל היחסים החברתיים, אשר אחת ולעולמים תבטל את ההבדל בין עני לעשיר..."

זה יכול להיות טוב ויפה, אפס [=אבל] חסרון אחד יש בשיטה זאת - האדם יחדל לשאוף, ללחום, לתגר אחר הטוב יותר, כי לא תהא שום תועלת בדבר. מצבו של כל אחד קבוע ומסודר מראש, אין הוא יכול לשנות בו מאומה.

האנושות צריכה תמיד לסעור, לרתוח, לתסוס, כל אדם צריך לראות לפניו דרך פתוחה למעלה ההר, האחד יעלה, השני יחליק וייפול, חיים יהיו, התחרות וקידמה."

(זאב ז'בוטינסקי, מתוך: 'בדרך למדינה').

שאלות:

- כיצד ז'בוטינסקי מסביר את התפיסה הסוציאליסטית (הסדר הסוציאליסטי)?
- מה החיסרון הגדול בגישה הסוציאליסטית לפי ז'בוטינסקי?
- ז'בוטינסקי מציע חברה המסתמכת על שאפתנות ועל תחרות, שמקדמות לתפיסתו את האדם. מהם היתרונות והחסרונות לדעתכם, בהצעתו של ז'בוטינסקי?